

“Hi ha una pressió continua per desacreditar el sector públic en funció d’interessos econòmics i en aquests moments això es veu molt clar”

Entrevista a Josep Maria Vallès, catedràtic emèrit de Ciències Polítiques i de l’Administració de la UAB i exrector de la Universitat.

Josep Maria Vallès durant la presentació del llibre a l'Associació d'Amics de la UAB

El llibre, explica vostè, va sorgir als passadissos de la facultat parlant amb professors, amb quin objectiu?

Els membres del Departament tenim a vegades la temptació de parlar de les qüestions de la política en termes acadèmics i oblidem que quan se'n parla en converses familiars o en converses d'amics, l'estil de comunicar és diferent. Ens va semblar que les opinions dominants en aquest moment són negatives en general, contra la política, contra els polítics, contra la majoria de les institucions polítiques i hi ha una certa part fundada, de descontent de la gent, però també hi ha una part tòpica i poc documentada, a vegades falsa. Vam arribar a la conclusió que potser seria útil fer un llibret que no tingués pretensions científiques, com els que normalment ens toca fer, sinó adreçat a un públic ampli on es fes l'examen de la política democràtica amb el seus pros i contres, amb les seves llums i les seves ombres i que això servís perquè quan la gent discutís sobre la política ho fes més ben informada. No es tracta de renunciar a fer la crítica, sinó de que sigui ben fundada i no una crítica tan dèbil que es desqualifica per ella mateixa.

'Política para apolíticos. Contra la dimisión de los ciudadanos' (Ariel, 2012), és una compilació d'articles de professors de Ciències Polítiques de la Unitat de Ciència Política i Administració de la UAB. Eva Anduiza, Joan Botella, Quim Brugué, Alex Casademunt, Ana Mar Fernández, Salvador Martí, Francesc Morata i Joan Subirats signen els diferents capítols del llibre, concebut com una obra de difusió, més que de divulgació científica. De lectura àgil, el llibre tracta aquells aspectes negatius que en forma de rumors corren entre els ciutadans sobre la política i les institucions públiques.

Parlem amb Josep Maria Vallès, editor del llibre conjuntament amb Xavier Ballart, i autor dels capítols sobre l'Administració Pública, la corrupció i els mitjans de comunicació.

Quina és la diferència entre els articles científics i l'obra?

Aprofitem els estudis que s'han fet aquí al Departament i els que coneixem que s'han fet a d'altres llocs, i a través d'ells expliquem quina és la situació des del nostre punt de vista, què no va bé, què es podria millorar i què va raonablement bé. Hi ha algunes dades, algunes cites, però no n'està ple, perquè ens semblava que aleshores seria poc atractiu per a un públic que no està acostumat a aquest tipus de literatura científica.

'Política para apolíticos', si ens ho prenem al peu de la lletra sembla que vagi destinat a persones a qui no interessa la política. A qui va dirigit?

Hi ha dos públics possibles; un seria aquestes persones que estan preocupades per la política, però que la política no els satisfà i que voldrien que millorés, però també un altre sector de públic; aquell que considera que no hi ha res a fer i que la política té una dinàmica que no té remei. Pensem que és bo donar elements perquè les crítiques apuntin més on han d'apuntar i perquè sàpiguen que encara que no vulguin, la política els està afectant, no passa al seu costat sense tocar-los.

Una democràcia fràgil

Parteixen de la base, que tot i que la democràcia la donem segura, podria estar en perill.

Una de les conclusions del llibre és que el sistema democràtic és per naturalesa un sistema fràgil i que el seu fonament principal és que el defensin els ciutadans, que són els seus protagonistes. Si no ho fan, si no n'estan convençuts, hi ha altres actors polítics que no tenen cap interès a conservar la democràcia. El que sustenta la democràcia és l'existència de ciutadans que siguin alhora crítics i compromesos en la millora del que no els agrada, si només són crítics o dimiteixen de les seves obligacions ciutadanes, aleshores, com ha passat en d'altres moments de la història, la democràcia, de cop o a poc a poc, es va evaporant. I, en certa manera, avui tenim indicis que això està passant, es neguen i es limiten drets que fins ara semblaven molt ben assegurats, cada cop hi ha més llunyania entre els que prenen decisions i la ciutadania, tot això són elements que perjudiquen clarament la continuïtat de la democràcia.

Sembla que la gent no té consciència d'aquesta fragilitat.

Alguns han comparat que el sistema polític democràtic és pels que hi viuen, en certa manera, com l'oxigen, no notem que l'utilitzem, i només es troba a faltar en el moment en què et comences a asfixiar i, fins ara, aquest oxigen ha sigut relativament pur, però cada cop més es va contaminant o es va fent més escàs, i potser arribarà el moment que prendrem consciència i ens adonarem que o reaccionem o se'ns pot acabar. Això és molt clar en el cas de les polítiques econòmiques i socials, estem veient com cada cop més estan decidides per persones que estan molt allunyades de la representació democràtica. Es justifica dient que no hi ha més remei, que és la realitat la que imposa; i no és la realitat, són unes determinades persones i uns determinats organismes els que adopten unes línies polítiques i econòmiques en comptes d'unes altres. Davant d'això, el ciutadà està ara per ara molt desarmat, se'l vol convèncer que ho ha d'acceptar com s'accepta resignadament un terratrèmol o una inundació, quan en realitat no són fenòmens naturals. Les crisis econòmiques i financeres són fenòmens provocats per decisions humanes en determinades condicions socials i polítiques.

Un problema actual també és que no ens trobem en una societat tant dual com la de fa unes dècades, amb uns interessos de classe clars, sinó que és una societat molt més fragmentada.

Abans, per exemple, es podia parlar dels treballadors assalariats o dels professionals liberals com a categories homogènies. Ara hi ha situacions molt diferents. Tot això fa que la idea de reivindicar tots alhora les mateixes coses, ja no acaba de funcionar. I el mateix es pot dir de les famílies, avui hi ha molts models de família i no totes necessiten el mateix tipus d'ajuda i suport, perquè són d'estructuració diferent. Tot això complica l'organització de la vida política, perquè s'ha de respondre a demandes molt més variades, més a la carta que al menú i això fa que al sistema polític li costi més, especialment si el ciutadà només espera que li resolguin tot, si ell no participa en l'elaboració

de solucions, és aquesta idea d'un ciutadà consumidor o un ciutadà usuari. Quan els nens eren petits els cridava molt l'atenció que anaves al caixer automàtic i sortien diners, la temptació de veure la política com un caixer automàtic, on prems un botó i et respon el que tu vols, no és l'adequada en un sistema polític democràtic, tu també hi has de posar i ajudar a trobar solucions més variades, a comprendre que no totes les solucions valen per tothom.

‘La temptació de veure la política com un caixer automàtic, on prems un botó i et respon el que tu vols, no és l'adequada en un sistema polític democràtic’

I ara, en la estructura democràtica espanyola o catalana, vostè creu que hi ha aquests espais o aquestes relacions perquè el ciutadà pugui aportar coses, és fàcil per a ell?

No, precisament el que fa falta és que el sistema polític democràtic sigui més transparent, s'expliqui millor, sigui més obert, és a dir, que permeti més participació, que doni més comptes del que funciona i el que no funciona i que ho faci d'una manera més objectiva. No és una visió real aquella que sovint trobem a la polèmica mediàtica o a la polèmica política, on sembla que tot va malament o tot va bé. Més transparència, més participació, més rendiment objectiu de comptes, tot això incorpora més al ciutadà a la forma de fer política, en comptes de tenir-lo com un espectador passiu, com un usuari que s'indigna, però que en canvi, no se'l deixa contribuir, o com a màxim amb *sms* i *tweets*, amb els quals sovint es tendeix només a protestar o insultar.

Parlant d'una altra manera de fer democràcia, les nombroses mobilitzacions i iniciatives ciutadanes actuals estan creant noves plataformes des d'on lluitar i expressar el descontent, és

un inici d'una altra manera de fer política, tot i que no s'identifiquin amb ella?

La política no és només allò que fan els professionals de la política al Parlament, la política és tot allò que vol tenir una certa influència sobre els assumptes col·lectius i tots aquests moviments volen influir sobre com s'orienten i decideixen temes que afecten a tothom, temes socials, mediambientals, culturals, per tant, és una perspectiva clarament política. El no-polític seria aquell que pensa que pot viure sol, i que no necessita res de la política. Seria la idea dels *idiotes* en el grec original. L'*idiota* era aquell que es mantenia al marge de la comunitat, per tant, per la filosofia política dels grecs era un home limitat, que en realitat no era un home, perquè no estava ni compromès, ni conscient que formava part d'un col·lectiu i que sense formar-ne part no es pot subsistir.

En les darreres eleccions, s'ha produït com un efecte contradictori, hi ha molts més moviments al carrer que protesten pel sistema polític actual, però en canvi, la participació ha pujat molt. Ho atribueix a la crida sobiranista o realment hi ha un canvi?

Jo no agafaria la participació d'aquestes eleccions com indicativa de res més que això, hi ha una qüestió que ha mobilitzat molt. Jo més aviat miraria la tendència, si a les properes torna a haver-hi aquesta participació vol dir que estan canviant coses. Però la tendència en general a bastants països és que la participació en les formes tradicionals de la democràcia va de baixa: als partits polítics, a les eleccions i, fins i tot, a les associacions més establertes. Avancem cap un cert individualisme, l'usuari, el consumidor individualista.

Manca de diàleg democràtic als mitjans de comunicació

En un capítol del llibre parla dels mitjans de comunicació i la seva relació amb la política. Explica que en alguns paï-

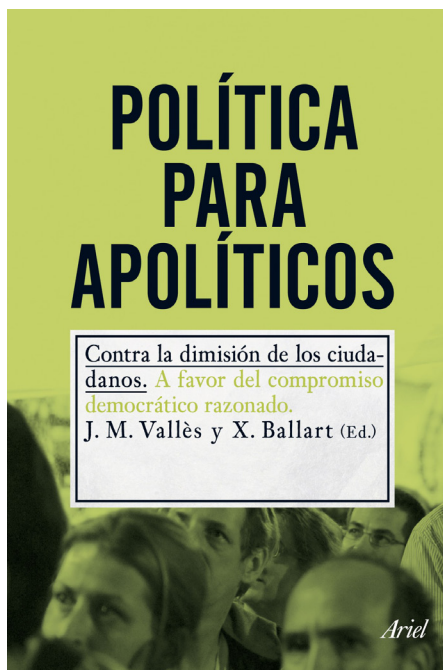
sos els mitjans públics estan dirigits per un col·lectiu de gent de diferents disciplines, que d'alguna manera els fa més democràtics.

Els mitjans públics dirigits no més per polítics o per gent molt vinculada als partits polítics tenen un gran risc. No es veu de vegades tan clar que els mitjans governats només per periodistes també tenen un risc, i és que es converteixin en una arma corporativa. L'elaboració del telenotícies i la programació concreta han d'estar en mans d'especialistes, però de la mateixa manera que no es pot dir que el director d'una constructora ha de ser un arquitecte o paleta, doncs els mitjans de comunicació públics han de ser governats per un organisme col·lectiu on hi hauria d'haver representants d'entitats socials, personalitats del món de la ciència o de la cultura. En certa manera, ells es farien representants de la pluralitat no únicament política, sinó també de la pluralitat social, especialment quan es tracta de mitjans públics, perquè els mitjans públics els paguem entre tota la societat, han de ser un servei públic i convé que siguin gestionats amb una visió plural.

«Cal modificar la cultura ciutadana, no es dona el cas d'una societat on tothom és impecable i després hi ha uns polítics que són corruptes»

Què està passant amb els mitjans actualment, quina visió estan donant de la política?

S'ha imposat una presentació de la política molt de blanc i negre, de drama i de conflicte, perquè és el que emocionalment es pensa que motiva més. El titular, l'eslògan, la frase feliç, la imatge sorprenent o la imatge colpidora, i en canvi, la democràcia exigeix un diàleg més reposat, més d'arguments que d'emocions, o d'emocions, però també d'arguments. Trobar frases d'aquestes excitants, és feina dels que fan publicitat, i no són

Portada 'Política para apolíticos' (Ariel, 2012)

l'únic que diu que el format de la publicitat del gran consum és la que s'ha anat traspasant cap a la política. Quan et diuen que en 140 caràcters has de fer diàleg, o un discurs en 59 segons, veus que no anirem bé, perquè estàs limitant moltíssim el que és el diàleg democràtic necessari perquè la societat es compromet, perquè vegi que les coses tenen pros i contres, que és complicat arribar a solucions, que s'han de fabricar entre tots. Per això, em sembla que els mitjans simplifiquen molt i acaben creant situacions molt passives o situacions de reacció emocional, però no de reacció constructiva.

Models com el programa 59 segons, es justifiquen dient que a la gent no li interessa un debat més dens.

Això és allò de l'ou i la gallina: per què la gent compra aquest tipus de producte? Perquè se li ofereix i condiona amb aquest tipus de producte. Els que ja tenim més anys, sabem que hi ha hagut programes i productes de tota mena, des de programes de debat fins a programes d'entreteniment d'un altre to i d'un altre estil i també tenien molta audiència. El que ha passat és que progressivament s'ha donat carnassa i s'ha acostumat a la gent. Però també hi ha programes ben pensats, entretinguts

i crítics, que també agraden. O sigui, que jo crec que aquí hi ha una excusa dels responsables, ells han fabricat el monstre i després diuen "com tenim aquí un monstre, li hem de donar el que ell ens demana".

Una Administració Pública infravalorada

Parla de l'Administració pública, corre el rumor que aquí s'hi inverteixen molts diners, en canvi, estem per sota de la mitjana europea. Què ha passat perquè els ciutadans tinguin informació errònia?

Primer de tot, sempre es pot millorar, el que tenim hauria de funcionar millor i gastar millor els diners, es fan coses que no s'haurien de fer. Ara, dit això, els atacs a l'Administració Pública també corresponen a una visió antipolítica. Tota la ideologia neoliberal, que va començar amb força a partir de la dècada dels 70 és una ideologia que diu que la política i l'Administració tendeixen a complicar les coses i que s'ha de deixar que els mercats responguin a les necessitats socials, econòmiques i culturals. La idea que tot el que sigui intervenció pública és una interferència que ho fa més car, menys eficient, provoca que es vagi retallant l'Administració. Aquest tipus d'ideologia posa l'èmfasi en el que va malament de l'Administració, perquè li interessa debilitar-la. La opinió pública compra en part aquest discurs i té la impressió que l'Administració no funciona, però quan després amb enquestes fetes de manera més fina se li pregunta què pensa del sistema educatiu, què pensa del sistema de transport públics, què pensa del sistema de salut, aleshores les valoracions són més positives. Hi ha una pressió continua per desacreditar el sector públic en funció d'interessos econòmics i en aquests moments això es veu molt clar en el tema de la salut, un intent de reduir les possibilitats de la sanitat pública quan, en canvi, hi ha molts inversors privats que estan apostant, perquè esperen que quan baixi la prestació pública, ells podran

Presentació del llibre 'Política para apolíticos' a la Torre Vila-Puig, seu de l'Associació d'Amics de la UAB

vendre el seu producte més car i no clarament millor.

El cas és que aquesta ideologia d'unes necessitats socials més lligades al mercat no només la tenen aquelles persones de classe més alta, sinó que d'alguna manera ha traspasat a gent de classe treballadora assalariada, fins i tot, a gent amb pocs recursos, que és qui més hauria de lluitar per un Estat del Benestar fort. No és casual això.

No, no és gens casual. És tota una infiltració permanent, que va calant, i quan hi ha un episodi que ho justifica, s'amplifica i no es parla d'allò que està funcionant amb regularitat. En canvi, en el sector privat el màrqueting és molt positiu. Hi ha tota una pressió per debilitar el sector públic i per reduir-lo als mínims i deixar oberts al negoci sectors de béns d'interès col·lectiu.

Quines serien les principals reformes que li caldrien a l'Administració?

Depèn, tenim l'Administració dels serveis educatius, l'Administració dels Serveis Sanitaris, l'Administració dels Transportes Públics. La primera idea és que no es pot tractar l'Administració com un bloc sota exactament les mateixes regles i que de la mateixa manera que la població és cada cop més heterogènia en les seves situacions i reclamacions, també les Admi-

nistracions es van fent cada cop més complicades i seria necessari que hi hagués més capacitat d'adaptació i no de sotmetre-les totes a la mateixa regla. D'altra banda, és necessari evitar duplicacions i triplicacions innecessàries, n'hi ha moltes. I sobretot el rendiment de comptes, l'avaluació dels resultats hauria de ser un exercici regular, ajudaria a tenir informació més objectiva i a fer un debat més documentat. Hi ha països que ja ho estan fent amb èxit.

La corrupció endèmica

Sobre la corrupció, en primer lloc diu que no hi ha tants casos, perquè els que existeixen s'amplifiquen. I d'altra banda, diu que la corrupció està lligada a una certa manera de fer de la nostra societat.

Sí, són elements cridaners de l'escena política, i molt condemnables si realment es comprova que ha passat. Alimenten la idea aquesta que tot el que és política i Administració predisposa a la corrupció. No es té tan present quan es parla d'altres col·lectius. Per exemple, hi ha empresaris corruptes, hi ha periodistes que cobren per escriure o per no escriure en favor o en contra de partits i d'empreses, hi ha artistes i professionals que evadeixen impostos, etc. Això no hauria de servir per excusar, sinó per fer que tothom també s'examinés

una mica. Tenim una cultura social massa tolerant amb la vulneració de normes de convivència, és tota la societat la que s'hauria d'autoexigir, i també als polítics, evidentment. Convé combatre la corrupció pública i per això la transparència és un gran antídote, la transparència en els procediments, en els processos, la rendició de comptes, fan cada cop més difícil la corrupció. També una cosa que fa falta és que la persecució judicial de les persones corruptes sigui més àgil, que no s'allargui, perquè la gent acaba pensant que no els passarà res perquè tots estan implicats i això no és veritat, el problema és que el sistema judicial funciona d'aquesta manera tan poc eficient. Cal modificar la cultura ciutadana, no es dona el cas d'una societat on tothom és impecable i després hi ha uns polítics que són corruptes. Quan més tolerant amb tota mena d'infraccions de les normes de convivència social és una societat, més polítics i funcionaris corruptes hi ha.

Explica que les societats amb una democràcia més consolidada i més forta són aquelles que tenen menys desigualtat social, seria el cas dels països escandinaus, que, d'altra banda, són aquells que inverteixen més en polítiques socials i en serveis públics. El camí que seguim en el nostre país, no és aquest actualment.

Quan més augmenta la desigualtat, més risc es corre, perquè genera més desconfiança social, més individualisme. És molt difícil dir-li a algú que està en una situació molt precària, que compleixi estrictament totes les normes i totes les lleis, farà el que pugui per sobreviure ell i la seva família. Aleshores quan més desigual és la societat, menys solidesa tenen els fonaments dels comportaments democràtics i aquesta crisi del sistema econòmic està conduït a condicions difícils pel manteniment de la democràcia, això convé ser-ne conscient. Es perd la idea de la necessitat d'una certa coherència, harmonia i cooperació social. ■